

Türkiye’de meslek odalarını tasfiye planında düşünce fabrikalarının rolü:

Liberal Düşünce Topluluğu (LDT) Örneği

Giriş

Siyasi, ekonomik, idari, adli alanlar yeniden şekillendirilmekte, mesleki alanlar, kentler, çalışma yaşamı, doğa yeni düzenlemelere konu edilmektedir. Meslek alanlarının ulus ötesi sermaye gruplarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesiyle, akarsuların sermayeye peşkeş çekilmesi; kentsel değerlerin rant sağlayan projeler olarak görülmesiyle, otoyolların özelleştirilmesi arasındaki bağ, “toplumsal dönüşümün” taşıdığı anlamı görünür kılmaktadır.

Mevzuat değişiklikleri ile “dönüşüm” sürecine meslek odalarının da dahil edilme çabası, siyasi iktidarın “elini rahatlatma” niyeti olarak okunmalıdır. Anlaşılan o ki, meslek odalarının, mesleki-politik hattı, toplumsal yarar ilkesi noktasında sergilediği ısrarcı tutum siyasi iktidarı rahatsız etmiş, bu rahatsızlık Devlet Denetleme Kurulu Raporu’na, Kanun Hükmünde Kararnamelere, yönetmelik değişikliklerine, yasa değişikliği taslaklarına yansımış, siyasi iktidara yakın medya kuruluşları vasıtasıyla yaratılmak istenen algıyla ise yapılan ya da yapılmak istenen mevzuat değişikliklerinin meşruluk sorununu aşması hedeflenmiştir.

Mesleki-bilimsel gerekliliği gözeten, meslektaşlarının haklarını, toplumsal çıkarları koruyan meslek odaları, söz konusu yasal düzenlemelerle özerk yapıları değiştirilerek siyasi iktidarın müdahale ve denetime açık bir hale getirilmek istenmektedir. Odalarımız çeşitli medya kuruluşları ve bu yaklaşıma kanaat zemini oluşturan “düşünce fabrikaları” vasıtasıyla toplum nezdinde tartışılır bir pozisyonda bırakılmaktadır.

Bu bağlamda elinizdeki çalışmada, meslek odalarının tasfiye planı doğrultusundaki söylemin üretiliş biçimi, fikri dayanak zeminleri, bu sürecin gelişimini destekleyen ve hazırlama iddiasında olan bir düşünce fabrikası olarak Liberal Düşünce Topluluğu’nun meslek odalarına yönelik çalışmaları biz meslek insanlarının gözünden değerlendirilecektir. Bu amaçla öncelikle Liberal Düşünce Topluluğu’nun (LDT) ideolojik arka planı ele alınacak, ardından da LDT’nin meslek odaları ile ilgili çalışmaları eleştirel bir gözle değerlendirilecektir.

Liberal-muhafazakâr düşünce fabrikaları¹

Türkiye 1980'lerde gelişen ve 1990'lardan sonra iyice belirginleşen bir değişim sürecini yaşamaktadır. Toplumun her alanına nüfuz eden bu değişim sürecinde özellikle 1990'lardan itibaren içinde yaşadığımız toplumsal gerçekliğin ne yöne gittiği ya da gitmesi gerektiği üzerine yorumlar yapan ve bu amaçla raporlar, araştırma notları, makaleler, alan araştırmaları, konferanslar gibi düşünsel üretimlerde bulunan düşünce fabrikaları önemli aktörler olarak yer almaktadır.

İşaret edilen "şeyleri" hayata geçirmek üzere yaratılan etki ağları, farklı düzeneklerle özellikle siyasi karar alıcılar üzerinde etkilerde bulunarak yaşama geçirilmekte ya da bazı değişikliklerin uygulamaya geçirilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan oluşumlar yaşanan neoliberal dönüşüme paralel olarak yeni gerçekliğin bilgisini üretmek ya da uygulamalara etki etmek konusunda yeni işlevlere sahiptir. Bilgi üretiminin de piyasa süreçlerine eklemlenmesine yol açan bu süreç aynı zamanda toplumsal gerçekliğin bilgisinin de dönüşümünü amaçlamaktadır.

Kapitalist toplumsal düzende yer alan aktörlerin bilgi üretimine çeşitli yollarla müdahalelerinin önünü daha da fazla açan bu süreçte, bilgi üreten kurumlar, yönetim/araştırma organlarında istihdam ettikleri üniversite ve/veya bürokrasi kökenli araştırma gruplarının ürettikleri bilgi yoluyla, toplumsal ilişkilere yön verme çabası içindedir. Belirli bir düşünceyi temsilen ve bu düşüncenin savunduğu 'çıklar'lar adına hazırlanan raporlar, tüm toplum için neyin iyi olduğu ve bu iyiyi ulaştırmak için nelerin yapılması gerektiği üzerinden hazırlanmaktadır. Belirli sınıfsal ve nesnel çıkarları 'ortak iyi' olarak tanımlayan bu türden çabalar kısa sürede kamuoyu ve daha da önemlisi toplumsal gerçekliği yeniden kurma donanımı olan hükümet ve devletin çeşitli kademeleri tarafından hızla gündeme alınmaktadır. Bu etkinliklerin en önemli özelliği, sadece gerçekliğe dair bilgi vermek değil, çok daha önemlisi gerçeğin belli bir şekle dönüştürülerek yeni bir söylem yaratılmasıdır. Yani 'belli bir çıkarı' nesnelleştirerek kabul görmesini sağlamaktır.

Siyasi iktidarın düşünce fabrikası Liberal Düşünce Topluluğu

Toplumsal yaşamın her alanına nüfuz eden değişimin hızı, geleceğe dair belirsizlikler yaratırken, bu süreç toplumsal yaşama ait bilginin üretimini gerçekleştiren kurumların/aktörlerin de değişmesine yol açmaktadır. Bu doğrultuda hem neoliberal politikaların yaygınlaşması hem de toplumda muhafazakârlığın kullanılarak geniş bir kitle açısından benimsenmesi işlevi önem kazanmaktadır. Buna bağlı olarak, 1980 sonrası süreçte Özal'lı ANAP iktidarında karşılık bulan liberal-muhafazakâr anlayış 2002 yılından sonra yeni bir ivme kazanmıştır.

Neoliberal politikalarla tezahür eden bu sürecin son dönem mimarı olarak Adalet ve Kalkınma Partisi, ideolojik hegemonya yaratma sürecinde sahiplendiği muhafazakâr-demokrat kimlik ile toplumda, siyasal, ekonomik birçok alana yayılma iddiasını taşımaktadır. Zira ancak böylesi bir ideoloji, neoliberal politikaların uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Bu doğrultuda Türkiye'de toplumsal değişimin yönünü belirlemede giderek önemli bir hale gelen "düşünce fabrikaları" içerisinde Liberal Düşünce Topluluğu, 'belli bir grubu temsil' etmesi sebebiyle 'ideolojik bir kurum' olma özelliği taşımaktadır. LDT incelenirken LDT'nin kurucularının yüzünü dönmüş olduğu muhafazakâr eğilimler ve liberal fikirler, neoliberal dönüşümün doğasında açığa çıkmaktadır. Bu anlamda LDT'nin kendini isimlendirdiği üzere fikri bir hareket olarak ortaya çıkması, tam da bu gelişimin yönünü belirlemede etkin olduğunu ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla bu çalışmada liberal fikirleri ideolojik olarak üreten bir kurum olarak Liberal Düşünce Topluluğu ve bu topluluğun meslek kuruluşları ile ilgili olarak ürettiği bilgiler temel alınacaktır. Bu sorgulama, kapitalizmin değişen güncel dinamikleri üzerinden toplumsal muhalefetin önemli ayağını oluşturan, mesleğinin ve meslektaşlarının hak ve çıkarlarını gözeten meslek odalarına yönelen söylemleri üreten 'ideolojik bilgi' bağlamında ele alarak, toplumsal gerçekliğin farklı bir ifşasını amaçlamaktadır.

1 Düşünce Fabrikaları kavramı sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan 'think tank', araştırma kuruluşları, üçüncü sektör gibi kavramların yerine kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Özlem Tezcek, **Düşünce Fabrikaları: Sermayenin Harici Belleği**, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 2011, İstanbul. Bu çalışmada açısından düşünce fabrikaları kavramının tercih edilmesi sebebi, düşünce fabrikalarının özelliklerinde bu çalışma kapsamında ele aldığımız Liberal Düşünce Topluluğu'nun toplumsal ilişkilere müdahil olma biçimleri ve yarattıkları/içinde oldukları etki ağlarını aktarabilmektir.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun ideolojik arka planı

Türkiye'de liberal konsensüsün şekillenmesi aşamasında, liberal teorik ve siyasi programın taşıyıcısı rolünü üstlenerek fikri bir hareket olarak ortaya çıkan Liberal Düşünce Topluluğu (LDT), liberalizmle ilgili pratik politika konularında öneriler sunan ve sağ siyasetle özdeşleşmiş yazarlar; Mustafa Erdoğan, Atilla Yayla ve Avukat Kazım Berzeg tarafından 1992 yılında kurulmuştur.

Liberal değerlerin ve kurumların tanıtılması ve yaygınlaştırılması iddiasını taşıyan topluluğun kökeni, 1979 yılında yayın hayatına başlayan ve 2000 yılına kadar yayımlanan geniş sağ siyasetin önemli bir yayını olarak görülen Yeni Forum Dergisi'ne dayanmaktadır. Özellikle topluluğun kurucu isimleri olan Yayla ve Erdoğan, Yeni Forum dergisinin sürekli yazarları arasında yer almıştır.

1994 yılında resmi statü kazanarak dernekleşen topluluk kendisini "*serbest piyasa ve özel mülkiyet esasında liberal ilkeleri savunan ve bu doğrultuda etkinlikler gerçekleştiren bir entelektüel kurum*" olarak tanımlamaktadır.

Topluluk, kuramsal olarak kendisine serbest piyasa düzeninin ateşli savunucularından Hayek'i dayanak alırken, pratikte de model olarak Hayek'in öğrencisi olan Antony Fisher'in 1956 yılında kurduğu, İslam ve Medeniyetler arası Hoşgörü ve Fethullah Gülen üzerine düzenlediği seminer ve sempozyumlarla bilinen Institute of Economic Affairs (IEA)'i almaktadır. IEA'nın kuruluş amacı ülke problemlerini liberal düşüncelerden ilham alarak çözüme kavuşturmak olarak belirtilmektedir. IEA'nın bilinen bir diğer özelliği ise, 1990'lı yıllarda İngiltere'de muhafazakâr partilerin iktidarda olduğu ve Thatcher reformları olarak bilinen "*kamu harcamalarının ve kamu personelinin azaltılarak devletin küçültülmesi yönünde yürütülen*" politikaların hazırlanmasında büyük paya sahip olmasıdır. Kuramsal anlamda Hayek ile hayat bulan, pratik olarak liberalleşme doğrultusunda düşünce üreten ve siyasi iktidarlara etkileyen bir düşünce fabrikası olarak IEA, 1980'lerde dünyada yaşanan değişim ve neoliberal politikaların hayata geçirilmesi sürecinde etkin isimler ve kurumlar arasında yer almıştır.

LDT de benzer bir role talip olduğunu, muhafazakâr düşünce esasına dayanarak Türkiye'nin neo-liberal politikalar doğrultusunda dönüştürülmesi süreci için gereken düşünsel zemini hazırlama iddiasında olduğunu belirtmekte ve bu anlamda IEA'nın da kendisi için önemli bir rol model olduğunu ortaya koymaktadır. LDT, doğrudan sermayeye dayalı bir düşünce kuruluşu olmaktan çok, sermayenin yararına olan ilke ve fikirlerin toplumda geniş bir meşruiyet alanı bulmasını sağlama doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir.

Bununla birlikte LDT, bir yandan Türkiye'de İslami muhafazakârlık olarak şekillenen mevcut politikaların liberalleşmesini, diğer yandan ise liberalliğin muhafazakârlaşmasını hedeflemektedir. Zira yaşanan deneyim göstermektedir ki, Türkiye'de liberalizm ile muhafazakârlığın birlikteliği, iktisadi alanlarda tam liberalleşmenin uygulanması iken toplumsal politik alanlarda ise yoğun bir muhafazakârlaşma olarak gerçekleşmektedir.

Bu kapsamda, Türkiye'de 1980'lerden itibaren liberallerce arzu edilen değişimin itici gücü olarak ortaya çıkan ve belkemiğini muhafazakâr kitlenin oluşturduğu Adalet ve Kalkınma Partisi, LDT açısından devletçi, merkezîyetçi ve müdahaleci statükonun yerinden edilmesi ve sınırlı reform çizgisini zorlayan bir özne olarak değerlendirilmektedir.

LDT açısından liberal-muhafazakâr ittifak Türkiye için bir gerekliliktir. Bu çerçevede, günümüz Türkiye'si için yaygın bir demokrasi çağrısının ve belirli düzeyde bir kitle mobilizasyonunun liberalizmin hegemonik konumlanışı için gerekli görüldüğü anlaşılmaktadır. Mobilizasyon sürecinde LDT soyut bir düşünce sistemi olarak liberalizm ile halk kitlelerinin bilinci arasındaki bağı muhafazakar siyasi harekete eklenerek kurmayı amaçlamakta, güncel olarak bugünkü iktidarda vücut bulan muhafazakarlığı devletçi statüko karşısında dönüştürücü bir güç olarak görmekte ve desteklemektedir.² Sözü edilen bu muhafazakârlıkla birleşme isteğine paralel olarak LDT, 2002 yılından itibaren, kendi faaliyetlerini bir düşünce fabrikası olarak geliştirme yönündeki vurguyu önemli ölçüde arttırmıştır.

Kendisini "klasik liberalizm" ekseninde tanımlayan LDT, bu anlayışa uygun olarak özel mülkiyet ve serbest piyasayı kutsayıp sosyal devlet uygulamalarını reddetmektedir. Topluluğun hazırladığı metinlerde sosyal devletin "kamu yararı", "kamu hizmeti" gibi kavramları da keskin bir dille redde-

2 Özlem Denli, "Liberal Düşünce Topluluğu veya Bir Paradoks Olarak Siyaset Arayışı" Doğu-Batı Dergisi, Sayı: 57 s:192

dilmektedir. Bu bağlamda topluluk, liberaller arasında da yapılmakta olan ayrımlar içerisinde sağ liberallere daha yakın bir çizgi içerisinde yer almaktadır. Bu genel perspektife rağmen LDT'nin fiili politika alanında klasik liberalizmden ziyade neoliberal uygulamalara yakın durduğu gözlemlenmektedir.

LDT'yle birlikte 1980 sonrası dönemin siyasal ve toplumsal yapılanmasına uygun bir şekilde, liberal düşüncenin belirli bir versiyonu olan neoliberal düşünsel çerçevenin sistematik olarak tanıtılmasının başladığı söylenebilir. Buna bağlı olarak topluluk bünyesinde neoliberal düşün evreninin sağladığı teorik zemine uygun olarak güncel sosyo-ekonomik ve siyasal olgular veya sorunlarla ilgili tespit ve öneriler üretilmeye başlanmıştır. Bu anlamda LDT'nin teorik fikirleri 'klasik liberalizmi' temel alan ifadelerle dolu olmasına rağmen somut anlamda neoliberal politikalara yüzlerini dönmeleri oldukça çelişkili ve zayıftır.

Bu çerçevede, asli omurgasını sağ gelenekten gelen kişilerin oluşturduğu topluluk yüzünü AKP'ye dönmüş, kendisine hükümetin icraatları için fikri dayanak zeminlerini hazır etme misyonunu biçmiştir. LDT, son dönemde meslek odalarına yönelik girişimlere gerek medya üzerinden gerekse de yayımladıkları raporlar aracılığıyla fikri zeminler oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada başka alanlarda da "projeleri" olan LDT'nin sadece meslek odaları üzerinden yaptığı çalışmalar ele alınacaktır.

Liberal Düşünce Topluluğu gözüyle meslek odaları

LDT, yaklaşık bir yıllık bir çalışmanın sonucunda "Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları"nı sözde sivil toplum ve demokrasi açısından ele alan bir kitap yayınlamış, kitapta yer alan değerlendirmelerin ışığında, meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğine vurgu yapan mevcut Anayasanın 135. Maddesinin değiştirilmesini önermiştir.

LDT'nin hedefleri arasında, liberalizmin kutsadığı değerler doğrultusunda "Türkiye'nin temel problemlerine liberal ilkelerle bağdaşan çözüm yolları bulmak" ve "kamu politikasının oluşturulmasında etkili ve yetkili çevreleri bilgilendirmek" de yer almaktadır. Bu hedefler doğrultusunda Liberal Düşünce Topluluğu 2010-2011 yılları arasında Uluslararası Sivil Toplum Destekleme ve Geliştirme Derneği'nin (STD) desteğiyle "Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum ve Demokrasi" konulu bir araştırma projesi yürütmüştür.

Medyada liberal muhafazakâr çizgiyi temsil eden Bugün Gazetesi tarafından da dayanak alınan LDT'nin raporları ve ortaya çıkarılan istatistik bilgileri meslek odalarına karşı yürütülen karalama kampanyalarına kanaat zeminlerini oluşturmaktadır.

Temel tezler ve kamuoyu araştırması sonuçları

Belli bir ideolojiyi temsil eden ve hükümet politikalarını etkileme amacı taşıyan bir topluluk olarak LDT, belli bir grubun çıkarlarını kamuoyuna 'ortak iyi' olarak yansıtmayı hedeflemektedir. Genel olarak "Toplumda meslek odalarına üye olan mühendis, mimar, şehir plancısı, doktor ve benzeri meslek mensuplarının, odaların varlığından rahatsız olduğu algısı yaratılarak, odalara 'çeki düzen' verilmesi projesi", tüm meslek mensuplarının isteğiymiş gibi lanse edilmek istenmektedir. LDT tarafından meslek odaları üzerine kaleme alınan yazılarda, meslek örgütlerinin düzenleyici ve denetleyici rolleri yok sayılmakta, gittikçe güvencesiz ve korumasız hale getirilen "meslek piyasası"nda tüm kamusal nitelikleri yok edilerek özel rekabetçi kurumlar olarak yeniden dizayn edilmesi önerilmektedir.

Bu doğrultuda LDT'nin, özellikle meslek odalarına yönelik çalışmalarının ilki "Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum ve Demokrasi" başlığını taşımaktadır. Bu çalışmada, "meslek kuruluşlarının yasal statülerinin, uygulamalarının ve politikalarının ne ölçüde çoğulcu, demokratik, rekabetçi bir sisteme uygun olduğu tarihi bir perspektifle; anayasal demokrasi; özgürlükçü sivil toplum ve serbest rekabet esaslarına dayanarak, demokratik dünyadaki örneklerle mukayese ile beş ayrı akademik rapor" hazırlanmış ve tek bir yayında derlenmiştir. Çalışmanın içeriğinde de, meslek odalarının yapıları, rekabet, liberal demokrasi, sivil toplum kavramları üzerinden sorgulanmakta, yeni anayasa çalışmaları üzerinden "olması gerekenler" tariflenmektedir. Bu çalışma; niteliği ve kamuoyuna sunuş biçimiyle "meslek odalarının neoliberal dönüşüme uyumlu yapılar haline dönüştürülmesi projesinin" önemli bir ayağıdır.

İkinci olarak gerçekleştirilen çalışma, "Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Kamuoyu Araştırması" başlığını taşımaktadır. Bu saha çalışması ile meslek odalarının mevcut yapısının bizzat üyeleri tarafından sorgulanır hale getirilmesi ve bu yapının neoliberal dönüşüme paralel olarak dönüştürülmesi isteğinin bilince taşınması amaçlanmıştır.

Kamuoyu araştırmasında, üye sayıları milyonları aşan 9 meslek kuruluşunun her biri için sadece 200-300 kişi arasında değişen örneklem üzerinden düşük bir temsiliyet baz alınmıştır.

Bu meslek kuruluşları;

- Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları Birliği
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
- Türk Tabipler Birliği
- Türk Diş Hekimleri Birliği
- Türk Eczacılar Birliği
- Türkiye Barolar Birliği
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği olarak sayılmaktadır.

Ayrıca çalışmada meslek kuruluşları "diplomaya dayalı" ve "sermayeye dayalı" olarak iki başlık altında isimlendirilmiştir. Böylece birbirinden farklı alanları ifade eden bu iki meslek grubu bir arada ele alınmıştır.

19 Nisan 2012 tarihinde kamuoyuna duyurulan çalışma sonucunda, farklı toplumsal sınıfları ifade eden ve dolayısıyla mesleki çıkarları birbiriyle örtüşmeyen meslek grupları aynı değerlendirme içerisine alınmış, farklı sonuçlar üzerinden genelleme yapılarak, önceden hazır olduğu anlaşılan zorlama yorumlar ve değerlendirmeler ortaya konmuştur. Basın toplantısında da kamuoyu araştırmasının, LDT'nin meslek kuruluşları ile ilgili tezlerini doğrulamak amacıyla yapıldığı açıkça ifade edilmiştir.

İstatistiki veriler, ideolojik değerlendirmelerle istenilen sonuçlara uydurulmaya çalışılmıştır. Yapılan yorumlara göre, meslek odaları korporatist³, yönetim kadrolarının siyasi görüşleri çerçevesinde tek yanlı politika güden, kendisini sivil toplum zanneden ancak sivil toplum olamayan, meslek mensuplarının zorunlu üyeliğini ve kamu kurumu niteliğini kullanarak yürüttüğü asgari ücret uygulamaları, mesleki denetim uygulamaları ile serbest piyasa ekonomisinin işleyişine müdahale eden, rekabeti olumsuz etkileyen, hizmette fiyatı yükselten dolayısıyla kamu zararına yol açan (!) ideolojik kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Ancak yapılan araştırma, araştırmanın yöntemi açısından çeşitli sorunlar barındırmasına rağmen ortaya atılan yorumların tam tersi bir duruma işaret etmektedir. Aşağıda örneklerini açacağımız istatistiki sonuçlar, meslek odalarına karşı yürütülen karalama kampanyalarına ve tüm yönlendirmelere rağmen, her tür sorunun çözümünde toplumcu bir duruş sergileyen Odaların üyeleri nezdinde olumlandığını göstermektedir.

"Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Reform Önerisi" başlığını taşıyan son çalışmada ise tüm çalışmaların nihai hedefi olan, meslek odalarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin öneriler yer almaktadır. Yeniden yapılandırmanın temel taşı ise meslek kuruluşlarının statülerinin belirlendiği Anayasa'nın 135. maddesinin değiştirilmesi oluşturmaktadır. Bu talep, meslek odalarını işlevsizleştirme politikalarının devam ettirilmesi yönünde bir isteği de içerisinde barındırmaktadır.

Bu doğrultuda LDT tarafından yapılan üç çalışmada öne çıkan kavramlar meslek odaları üzerinden değerlendirilecektir.

3 Korporatizm, devlet tarafından tanınan veya tescil edilen, lider seçimi ile talep ve desteklerin ifadesinde belirli denetimlere uyma karşılığında kendi alanlarının sınırları içinde tekelci temsil hakkı bağışlanan, sınırlı sayıda merkezleşmiş, zorunlu üyelik temeline dayanan, rekabetçi olmayan, hiyerarşik ve işlevsel açıdan farklılaşmış kurucu birimlere sahip bir çıkar temsili sistemidir. Yüksel Akkaya, **Sendikal Harekette Korporatist Arayışlar**, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=75

Meslek kuruluşları ve “Kamu yararı”

LDT'nin raporlarında, profesyonel meslek örgütlenmeleri, piyasada rekabetin sınırlandırılmasına ve ortadan kalkmasına neden oldukları gerekçesiyle kamu yararından çok kamu zararına yol açan kurumlar olarak ifade edilmektedirler. Profesyonel Meslek Örgütleri ile kast edilenin “yüksek nitelik gerektiren, kişisel olarak verilen ve sorumluluğun sadece hizmeti verende olduğu doktorluk, avukatlık gibi meslek mensuplarının oluşturduğu meslek örgütlenmeleri” olduğu belirtilmiştir.

Bu yaklaşımın ideolojik arka planı, “serbest piyasanın gerektirdiği rekabet ortamında da “kamusal faydanın” sağlanabileceği, yani kamu yararı ile rekabetin özdeşleştirilmesi ve devletin bu ortamı hazırlamak için üretimden denetim mekanizmalarına kadar tüm piyasadan elini eteğini çekmesi gerektiği” savıdır. “Piyasanın görünmez eli”⁴ ile her şeyin kendiliğinden düzenleneceği temel sayıtlısına (kabalüne) dayanan bu anlayış, devletin her türlü müdahalesini dışlayarak kamusal faydanın değil, kişisel faydanın öncelendiği, ancak kim/ne eliyle düzenleneceğinin belirsizliğini koruduğu piyasanın elinin her şeyi düzenlemeye muktedir görüldüğü bir anlayıştır. Bu bağlamda devletin piyasa üzerindeki düzenleyici rolünün tasfiyesi ve tüm alanlarda kıyasıya bir rekabet ortamının yaratılması savunulmaktadır.

Oysa kapitalizmin dünya genelinde yaşadığı kriz ve devletlerin emekçi halkların tepkilerine rağmen uygulamaya çalıştıkları “kemer sıkma” politikaları, iki şeyi göstermiştir; birincisi “devletler” hiçbir zaman tamamen piyasadan elini eteğini çekmemiş ve bunun yerine teknokrat hükümetler kurulmuştur, ikincisi ise serbest piyasanın insafına terk edilen her alan emekçiler için hak kayıpları ve geleceğimiz için ekolojik tahribat anlamına gelmektedir. “Piyasanın görünmez eli” iş cinayetlerini ve kar hırsıyla tahrip edilen doğayı düzenleyememektedir. Bu anlamda serbest piyasa ekonomisi, kamu yararını yani toplumun genel çıkarını değil sermayenin çıkarını yani kişisel çıkarı öncelemektedir.

Yapılan tespitlerde diğer bir dikkat çekici nokta da şudur ki; meslektaşların çıkarlarını korumak ile kamusal fayda bir çelişki olarak görülmektedir. Burada sorulması anlamlı ve gerekli olan soru şudur: “Kamu yararına olan nedir? Kamusal hizmetlerin ticarileştirilmesi mi anayasal bir hak olarak devletin uhdesinde bırakılması mı? Projenin birçok yerinde TTB üzerinden verilen örnek, yeni sağlık sisteminden “halkın” son derece memnun olduğu, ancak doktorların memnun olmadığı yönündedir. Halkın memnuniyeti manipülasyonu bir yana, doktor – hasta ilişkisini müşteri düzeyine indirgeyen, en temel hak olan sağlık hizmetlerini parası olana sunan bir sistemin neresinin “kamu yararı” ilkesiyle bağdaştırıldığı anlaşılmalıdır.

Meslek kuruluşlarının Kamu Kurumu niteliği ve “sivil toplum”

LDT tarafından hazırlanan raporlarda meslek odalarının “Kamu Kurumu Niteliği” taşıması bir sorun olarak görülmektedir. Tüm mesleklerin ve meslek örgütlerinin tek bir adla “Meslek Kuruluşları” olarak adlandırılması bu sorunlu yaklaşımın bir yanını oluştururken, bir diğer yanı ise kamu kuruluşu niteliğinden “devlete eklenmiş kurumlar” anlamının çıkarılması ve bunun da nihayetinde “korporatizm” ile tanımlanmasıdır.

LDT'nin önemli düşünürlerinden Atilla Yayla, korporatizm tanımını şöyle yapmaktadır: “İş çevreleri ve sendikalar gibi ana menfaat gruplarının hükümet sistemine entegre edilmesini savunan doktrin. Korporatizmde, adı geçen ve onlara benzer gruplar bağımsız sivil toplum üniteleri olmaktan çıkıp devlete eklenir. Yarı resmi kuruluşlar olma özelliğini kazanır.”⁵

TMMOB ve bağlı Odaları “sermayeye dayalı meslek kuruluşları” değildir. Devletle bir çıkar ilişkileri yoktur. Kamusal yetkileri “devlete eklenme” gibi bir duruma izin vermeyecek denli sınırlı olan meslek odalarının hem yapısal durumları hem de yaklaşımları itibarıyla ne denli “özerk” oldukları bilinmektedir. Bu bağlamda, devletin güdümünde veya devlete eklenen yapılar oldukları iddia edilmesi mümkün değildir.

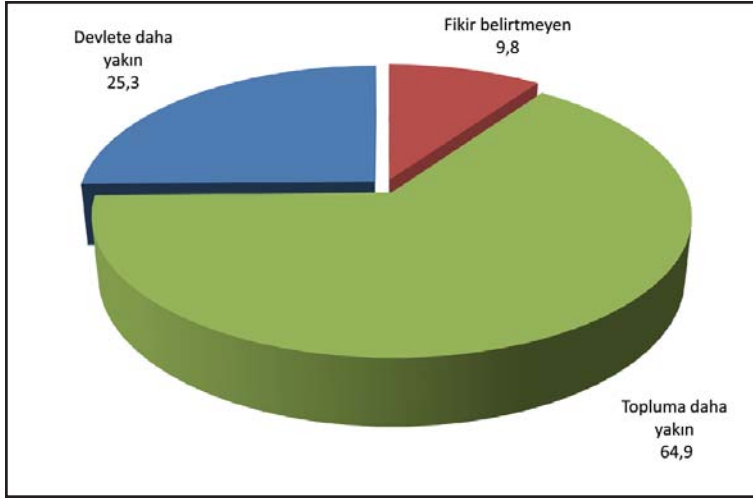
4 Adam Smith tarafından kavramsallaştırılan “piyasanın görünmez eli” kavramı, piyasanın kendi kendini düzenleyen bir yapısı olduğu ve devletin müdahalesi olmadığı sürece bu yapının tüm oyuncuların (üretici ve tüketiciler) optimum doyum düzeylerine ulaştığı bir denge noktasının (bir üretim-tüketim miktarı ve fiyat çifti) kendi kendine ulaşabileceği anlamında kullanılmaktadır.

5 http://liberal.org.tr/upresimler/Turkiyede_Kamu_Kurumu_Niteligindeki_Meslek_Kuruluslari_Sivil_Toplum_ve_Demokrasi.pdf

Bu anlamda, bir noktanın altı ısrarla çizilmelidir. Son dönemde çıkarılan Kanun Hükmünde Karar-nameler ile TMMOB ve Bağılı Odaları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağılı "Mesleki Hizmetler Ge-nel Müdürlüğü"nün bir birimi haline getirilmek istenmektedir. Eğer bir "Korporatizm" tartışması yapılacaksa, siyasi iktidarın bu yaklaşımı üzerinden yapılmalıdır.

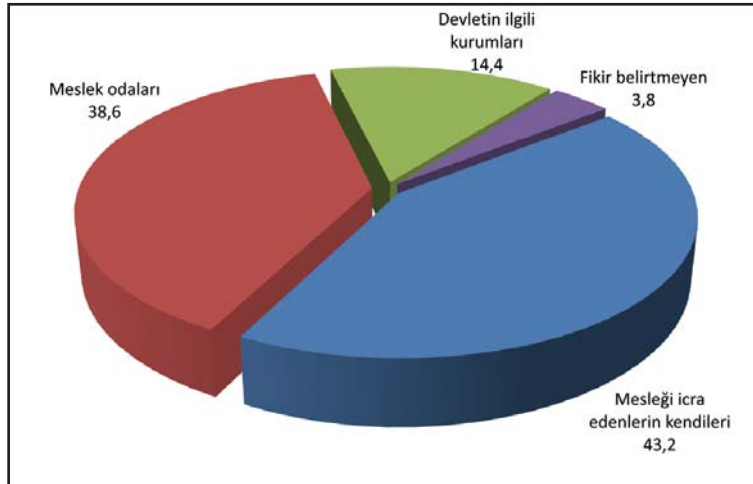
Korporatizm eleştirisini destekleyecek verilere ulaşma umuduyla sahaya çıkılarak yapılmış olan "Kamuoyu Araştırması"nın verileri de, bu eleştirinin yanlışlığını ortaya koymaktadır. Araştırmada sorulan "odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?" sorusuna % 64,9 oranında "topluma daha yakın" yanıtı alınmıştır.⁶

Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?⁷

Bu yanıt, meslek mensuplarının çıkarının toplumun sorunlarından ayrı görülmediği şeklinde de-ğerlendirilmelidir. Bu anlamda bir diğer örnek olan "sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?" sorusuna verilen yanıt, iki açıdan önem taşımaktadır.

Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?⁸

6 Kamuoyu araştırması, s.22, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

7 Kamuoyu araştırması, s.22, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

8 Kamuoyu araştırması, s.98, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

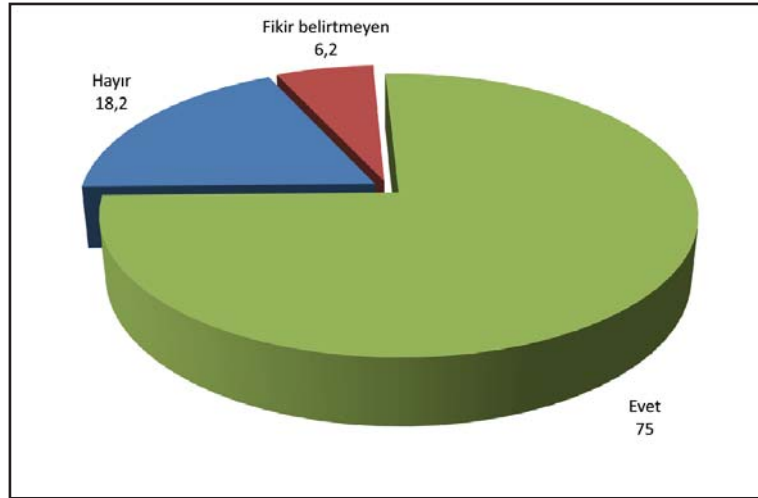
"Meslek odaları" yanıtını veren % 38, 6'lık kitle açısından, meslek odaları meslek mensubunun aidiyet hissettiği kuruluşlardır. Bu oran, "mesleği icra edenlerin kendileri" olarak verilen yanıtın temsil ettiği % 43,2'lik⁹ oranla birlikte okunduğunda mesleki standartların meslek mensupları tarafından ve meslek odaları üzerinden belirlenmesinin tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. Meslek Odalarının devletten ziyade topluma daha yakın kuruluşlar olarak görüldüğünü destekleyen bir diğer veri ise mesleki standartların belirleniminde devlet ile ilgili kurumları tercih edenlerin %14,4'lük bir sınırdadır.

Araştırmada sivil toplum örgütlerinin devletten bağımsız kurumlar olması gerektiğinden hareketle, meslek kuruluşlarının "kamu kuruluşu" niteliği "sivil toplum" anlayışıyla çelişkili görülmekte ve birer sivil toplum örgütü şeklinde organize olabilecekleri bir anayasal düzenleme önerilmektedir.

Yorumlarda dikkat çeken bir diğer nokta ise, meslek odalarının sivil toplum özelliği gösteremediklerinden ötürü antidemokratik bir yapıya sahip olduklarına vurgu yapılarak "apolitik" kurumlar olması gerektiğinin savunulmasıdır.¹⁰ TMMOB'a bağlı meslek odalarının mesleki uygulama alanları kamunun can güvenliğiyle doğrudan ilgili olduğundan kamusal niteliğe sahiptir. Bu nedenle mesleki standartların belirlenmesi hayati öneme sahiptir ve bu standartlar "herkese göre değişmeyen" evrensel, bilimsel ilkeler ışığında belirlenmelidir. Bu anlamda genelde meslek kuruluşlarının ve özelde TMMOB ve bağlı Odaların görece özerkliği üyelerce anlaşılmış ancak ne yazık ki liberallerce anlaşılammıştır!

Öte yandan net bir tanımı bulunmayan "sivil toplum" kavramından ne anlaşıldığı da belirsizliğini korumaktadır. Bu sebeple LDT'nin meslek odalarını hangi açılardan "sivil toplum"un bir unsuru olarak görmediği sorusu önem taşımaktadır. Zira, anket sonuçlarına göre katılımcıların mensubu oldukları meslek odalarını sivil toplum kuruluşu olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Araştırmada "odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen yanıt % 75 oranında "evet" şeklindedir.¹¹

Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?¹²

9 Kamuyu araştırması, s.98, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

10 Ancak yorumları yapanlar tarafından "apolitik" olmanın anlamsal karşılığı verilmediği gibi aynı zamanda yapılan yorumların kendisinin de ideolojik olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir!!!

11 Kamuyu araştırması, s.20, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

12 Kamuyu araştırması, s.20, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

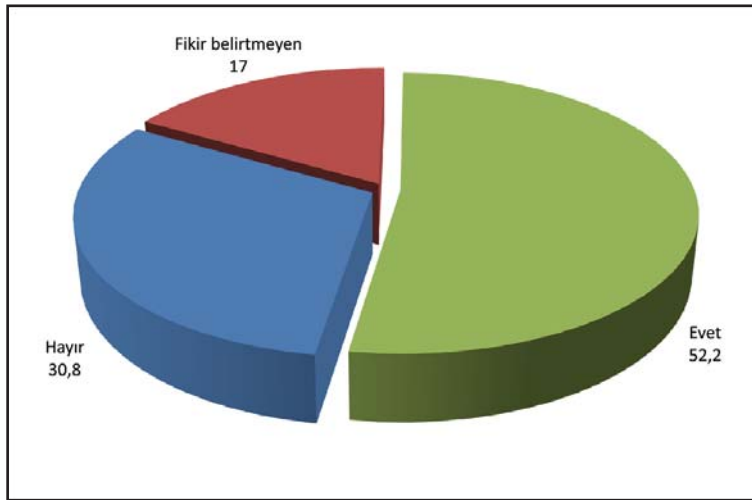
“Siyasi ve tekel yapılar” olarak görülen meslek kuruluşları

LDT'nin Sivil toplum örgütü talebinin bir diğer dayanak noktası ise bireyin “teşkilatlanma özgürlüğü” adına “istediği meslek örgütünü kurması” veya “istediğine üye olabildiğini” sağlayacak birden fazla “teşkilatın” kurulabileceği öngörüsüdür. Burada LDT'nin birey algılayışını açmak anlamlı olacaktır. LDT bireyi, özü itibarıyla toplumdan bağımsız, rasyonel düşünen ve buna bağlı olarak kendisi ve herkes için seçimler yapabilen kişi olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar Türkiye’de örgütlenme özgürlüğü denilince akla “meslek kuruluşlarının” gelmesi şaşırtıcı olsa da, bu yaklaşımdaki asıl sorun, bireyin esasen bir meslek mensubu olduğunun, bu bireyin “tercihlerinin” meslekten ve toplumsal bağlardan bağımsız bir şekilde ele alınamayacağına göz ardı edilmesidir. Bu anlayışın arkasında genel olarak meslek kuruluşlarını ve özelde TMMOB ve bağlı odalarının “üyelerini” temsil etme yeteneğinden yoksun yapılar olarak gören bir kabul yer almaktadır. Oysa LDT'nin “Kamuoyu Araştırması” dahi göstermektedir ki, “üyeler” ve meslek kuruluşları arasında neredeyse organik bir bağ mevcuttur. Genelde meslek kuruluşlarının ve özelde TMMOB ve bağlı Odalarının “üyelerinin” örgütü olduğu bu verilerde de desteklenmektedir.

Meslek kuruluşları ve “siyasi ve tekel yapılar”

LDT'ye sipariş edilmiş bir çalışma izlenimi veren raporda göze çarpan bir diğer husus ise, meslek kuruluşlarının “siyasi” yapılar olduğu ve bazı siyasi yaklaşımların tekelinde bulunduğu tezidir. Bu bağlamda, yaptıkları kamuoyu araştırmasında “odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?” sorusuna verilen % 52,2’lik “evet” yanıtı,¹³ meslek odalarının bağlı oldukları birlikler ve konfederasyonlar üzerinden siyaset yaptıklarının ispatı olarak sunulmaktadır.

Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?¹⁴

Bu noktada LDT'nin neyi tehlikeli bulduğunu doğru okumak gerekir. Çünkü meslek mensuplarının çıkarları siyasete temel oluşturmaktadır, dolayısıyla talepler de siyasi olacaktır. Projenin birçok yayınında ifade edilen bu söylemin satır arasında “sol siyasetin tehlikeli olduğu” düşüncesi yatmaktadır.

Meslek kuruluşlarının anayasada tanımlanan niteliklerine aykırı davrandığı ve amaçları dışında faaliyet gösterdiklerinin iddia edildiği araştırmada, bazı meslek kuruluşlarının 1970’lerde “aşırı politize” olduğuna atıf yapılmakta, açıkça TMMOB, TTB gibi meslek odaları hedef gösterilmektedir. 1982

13 Kamuoyu araştırması, s. 110, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

14 Kamuoyu araştırması, s. 110, http://www.liberal.org.tr/upresimler/Meslek_Kuruluslari_Arastirma_Raporu.pdf

anayasasını kendisine dayanak alan çalışma, söz konusu anayasanın darbe sonrasında hazırlanmış antidemokratik bir metin olduğunu göz ardı etmektedir.

Öte yandan kamuoyu araştırmasında, meslek örgütleri “diplomaya dayalı” ve “sermayeye dayalı” meslek grupları olarak bir arada ele alınmıştır. Mesleki çıkarları birbirinden farklı olan çok daha önemlisi karşıt sınıfları ifade eden bu örgütlerin hükümet tarafından uygulanan politikalardan etkilenme düzeyleri, dolayısıyla tepkileri de farklı olacaktır. Mesleki çıkarların ve faaliyetlerin ne olduğu bu açıdan yeniden sorgulanmalıdır.

“Diplomaya dayalı” meslek örgütlerinin, üye yapıları itibariyle homojen bir yapıya sahip olmasalar dahi, temsil ettikleri meslek mensupları ve kamunun uygulanan politikalardan etkilenişi doğrultusunda muhalif bir duruş sergilemelerinin “siyasi” bulunması manidardır. Sermaye örgütlenmeleri gibi “siyasi” olmanın avantajlı olacağı bir duruma haiz olmayan TMMOB ve bağlı Odalarına sıkça yöneltilen bu suçlamanın böylesine “ideolojik” ve siyasi bir çalışma yapan bir topluluğun üyelerinden gelmiş olması konunun açıklık kazanması için yeterlidir. Bu anlamda meslek kuruluşlarına yönelik bir kamuoyu araştırması yapıp verileri bilim ve akıldışı bir şekilde yorumlayarak kendine yontan bir yaklaşım kadar “siyasi olmamız” mümkün değildir.

Meslek kuruluşları ve “Rekabet”

Araştırmada ortaya atılan “şeffaflık” ve “denetim” gibi kavramlar rekabetin olumsuz etkileneceği düşünülen noktalarda kullanılmış kavramlardır. Ticarileştirme ve piyasalaştırma politikalarının yürütülmesi için kullanılan bu kavramlar, meslek odalarıyla ilgili nasıl bir yapının öngörüldüğünü açık etmektedir. Meslek odalarının meslektaşının ekonomik ve özlük haklarıyla ilgili sorunlarından çok bağlı buldukları meslek alanlarının, yani iş piyasasında mesleklerinin rekabet edebilirliğe uygun ortam sağlaması gerektiğine dair göndermeler yapılmaktadır.

Örneğin İnşaat Mühendisleri Odası, inşaat mühendisi meslektaşlarının hak ve çıkarlarını gözetmek yerine inşaat sektörünün rekabet edebilirliğini düşünmelidir. Oysa daha önce de değinildiği gibi sermayeye dayalı odaların “mesleki çıkar” anlayışı ile diplomaya dayalı odaların “mesleki çıkar” anlayışları birbirinden tamamen farklıdır. Sınıfsal olarak bir grup daha fazla karı ve büyümeyi esas alırken, diğeri meslektaşlarının ekonomik ve özlük haklarının iyileştirilmesini ve kamu yararı doğrultusunda mesleğin geleceğinin güvence altına alınmasını tahayyül etmektedir. Bu anlamda söz konusu kavramlara yapılan göndermeler, asıl niyetle bağlantılı olarak okunmalıdır.

Meslek kuruluşları ve “Anayasa Reformu Önerisi”

LDT tarafından yapılan çalışmaların sonucunda Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının yasal statüleri, uygulamaları ve politikaları konusundaki hükümleri içeren anayasanın 135. maddesinde değişiklik talebinde bulunulmuştur.

LDT’ye göre Türkiye’de neoliberal politikaların uygulanmasına gerek Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti gerekse de bizatihi topluluk tarafından büyük bir engel olarak görülen ve “hükümetin işlerine karışan” kurumlar olarak tarif edilen meslek odaları, özgürlükçü sivil toplum ve serbest rekabet esaslarına dayanarak yeniden yapılandırılmalı, engel olma hali etkisizleştirilerek “destek olan” yeni kurumlar biçimine dönüştürülmelidir.

Bu doğrultuda LDT kendine yüklediği rol ile meslek odaları için şu düzenlemeleri talep etmektedir;

- **Aynı meslek grubu için bir değil, rekabetçi yapıda birden fazla Oda;** yani kuruluş bakımından “serbestlik”
- **Zorunlu değil gönüllü üyelik;** yani üyelik ve finansman bakımından “gönüllülük”
- **Kamu değil özel hukuka tabilik;** yani teşkilatlanma ve hukuki statü bakımından “serbestlik”
- **İdeolojik değil;** yani “apolitik”

LDT’ye göre, ancak böylesi bir meslek odası kendisini serbest piyasaya adar, sadece bağlı olduğu sektörün gelişmesini düşünür, “bu gelişimin bedelini çalışanların ödemesi gerektiği düşüncesi üzerinden patron ve işçiler ayrılsın, tüm toplum saflaşsın, sermaye kazansın, Türkiye mutlu olsun” anlayışını savunur.

Sonsöz yerine

Türkiye’de liberal muhafazakârlık ya da muhafazakâr liberallik olarak gelişen hâkim ideolojik hegemonya, liberalizmin ‘bireyciliği’ ile muhafazakârlığın ‘mutlakçılığının’ mayaladığı otoriter bir rejimi biçimlendirmektedir. Toplumda ‘ortak iyi’ olarak kabul ettirilmeye çalışılan bu düşünce, toplumu yaratılan ‘ortak iyi’ doğrultusunda savunanlar, rıza gösterenler ve göstermeyenler olarak ayırmaktadır. Şiddetin çeşitli biçimlerini de arkasına alan bu otoriter düşünce, emeğe, emekçiye ve onların örgütleri olan sendikalar ve meslek odalarına gerek yasal alanda gerekse de baskı ve tutuklamalar aracılığıyla saldırmaktadır.

Bu bağlamda neoliberal politikaların uygulanması açısından mevcut iktidar tarafından da büyük bir engel olarak görülen ve “hükümetin işlerine karışan” kurumlar olarak tarif edilen meslek odalarının, serbest rekabet esaslarına dayanarak yeniden yapılandırılması, “engel olan” yerine “destek veren” kurumlar haline dönüştürülmesi hedefini içermektedir. Toplum tarafından kabul görmeyen hiçbir dönüştürmenin kalıcı olamayacağını farkında olan karar vericiler, kimi zaman yandaş medya aracılığıyla kimi zaman ise sosyal projelerle dönüşümün ideolojik zeminini yaratmaya çalışmaktadır. Bu anlamda Uluslararası Sivil Toplumu Destekleme ve Geliştirme Derneği’nin desteğiyle hayata geçirilen LDT’nin meslek Odaları ile ilgili çalışması da söz konusu çabanın güzide örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Projenin üçayağına karşılık gelen her üç çalışma da, ait olunan ideolojinin ön kabulleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Her ideolojinin kendine özgü kavramsallaştırmaları olduğu düşünülürken, Liberal muhafazakârlığın da “düşünsel” yerine “fikri”, “örgütlenme” yerine “teşkilatlanma” gibi kavramları neden tercih ettiği açıklık kazanmaktadır.

Yine proje bünyesindeki her üç çalışma da ideolojik manipülasyonun varabileceği boyutları gözler önüne sermektedir. Sosyal bilimlerde görüş ayrılıkları söz konusu olabilir ve bu anlamda sosyal bilimlerden, fen bilimlerindeki nesnellik beklentisini karşılamalarını beklemek yersizdir. Ancak projenin kamuoyu araştırması kısmını oluşturan saha çalışmasında elde edilen verileri yorumlamada görülen yanlılık, sosyal bilimler açısından dahi trajikomik bir noktaya varmaktadır. Verileri çarpıtmada hiçbir beis görülmemiştir. Eğer veri elde edilmek istenen sonucu vermiyorsa, yorumlama aşamasında hâkim değer değil ikincil değer devreye sokulmaktadır.

Yukarıda rapor içerisinde verilen örneklerde de açıkça görüldüğü üzere sonuçlar yapılan yorumlardan başka bir duruma işaret etmektedir. Öyle ki LDT, kendi ulaştığı istatistiki verileri bile hiçe sayıp, zorlama yorumlarla kendi amaçlarına uygun bir sonuç ortaya koymuştur. Bu anlamda söz konusu çalışma bir saha araştırmasının nesnellikten ne denli uzaklaşabileceğinin öğrenilebilmesi açısından akademik çalışmalarda kullanılabilir.

LDT’nin söz konusu projesinin meslek odalarına yönelik bütünlüklü bir dönüştürme planının hayata geçirilmesini kolaylaştırmak için kamuoyunu yönlendirme amacıyla hazırlandığı son derece açıktır. Diğer yandan bazı medya kuruluşlarının yapılan sözde akademik çalışmayı dayanak alarak haberler yapması, bir kumpas kurulmakta olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu anlamda Kanun Hükmünde Kararnamelerle başlayan, yasa ve yönetmelik değişiklikleriyle sürdürülmekte olan sistematik yok etme çabasının bir ayağını da LDT üstlenmiştir.

Topluluğun ortaya koyduğu veriler, çalışmalar ve bu çalışmalardan çıkan söylemler Türkiye’nin yaşamakta olduğu siyasal ve ekonomik değişimden bağımsız düşünülemez. “Değişimin”, toplumsal yararı ve meslektaşlarının hak ve çıkarlarını savunan kurumlara yönelmesi tesadüfi olmadığı gibi şaşırtıcı da değildir. Bu sebeple biz meslek insanları, bir yandan mesleğimizin ve meslektaşlarımızın hak ve çıkarlarını savunurken, diğer yandan toplumdan yana durmaya ve doğruları söylemeye devam edeceğiz.